

Txema Castiella

Antoni Gutiérrez Díaz, el Guti

L'optimisme de la voluntat

Edicions 62

Barcelona

TAULA

<i>Pròleg</i>	9
I. Un poble ocupat	17
II. Ciència i caritat	33
III. La universitat de Burgos	57
IV. El Comitè d'Intel·lectuals del PSUC	113
V. L'Assemblea de Catalunya	143
VI. Anys de Transició	195
VII. Secretari general del PSUC (1977-1981)	235
VIII. El V Congrés i el trencament del PSUC	325
IX. Secretari general del PSUC (1982-1986)	353
X. Una pàtria anomenada Europa (1987-1999)	407
XI. Iniciativa per Catalunya	443
XII. Hi ha Europa més enllà de Brusselles	457
XIII. El passat sempre torna	481
XIV. Una vida plena de sentit	509
<i>Fonts</i>	521
<i>Índex onomàstic</i>	527

PRÒLEG

Antoni Gutiérrez Díaz perdura en el record de moltes de les persones que el varen conèixer. Va ser una figura important de la política catalana i una part de la vitalitat, la intel·ligència i el tarannà unitari de la resistència al franquisme porta la seva petja. Les transformacions col·lectives van ser la seva passió entorn de quatre grans objectius: la reconquesta de la llibertat, la construcció d'un socialisme democràtic, el ple reconeixement nacional de Catalunya i el somni d'una Europa social i il·lustrada. Va posar-se al servei entusiasta d'aquests objectius, com a militant primer, i com a dirigent després, del PSUC, el partit dels antifranquistes de Catalunya. Va ser impulsor de l'Assemblea de Catalunya, on va desplegar i perfeccionar les seves habilitats per generar consens i cooperar des de la diversitat, virtuts molt modernes per a l'època. Va ser un liberal que va combatre el dogmatisme propi dels partits comunistes i va protagonitzar l'efímer somni eurocomunista en l'àrea mediterrània. En el convuls panorama de la segona meitat del segle XX, va ser una de les baules entre els revolucionaris utòpics dels inicis de segle i el pragmatisme eurocomunista dels anys setanta i vuitanta. Va actuar per fer viable una transició política al país, que fos principalment pacífica, renunciant als principis tàctics en favor de l'ètica de la responsabilitat. Va excel·lir com a parlamentari europeu, combinant la defensa d'una Europa més social i forta amb el reconeixement de la pluralitat cultural sobre la qual s'havia de bastir aquest projecte. Va guanyar moltes batalles; en va perdre unes quantes més. Home de profundes lleialtats —al país, a la família, als amics, al Partit—, va saber viure-les sense renunciar a la seva llibertat perso-

nal, en un exercici virtuós propi només dels que saben fer de la seva vida un art. L'art de viure.

No és estrany, doncs, que la seva figura perduri en el record de moltes persones. Però a més de les seves realitzacions polítiques, se'l recorda i se l'enyora pel seu estil. Un estil de fer política, de relacionar-se, de ser i d'estar. Una admirable capacitat de dialogar amb tothom, de negociar i de pactar. La política entesa com a eina de transformació, gradual i possibilista, on per guanyar cal sovint cedir. Possiblement la seguretat en els seus principis li permetia ser dúctil i flexible. Però en contradicció dialèctica, com a ell li agradava, podia ser també fred, exigent i un punt arrogant precisament per la seguretat en les seves conviccions. Antoni Gutiérrez Díaz va ser un líder popular en el sentit de persona coneguda i reconeguda per propis i estranys. L'apel·lació *el Guti*, per la qual tothom el coneixia, és una bona mostra d'aquest grau de proximitat que va exercir en la política catalana durant més de seixanta anys.

Part del seu ofici de viure s'explica per tres motius: d'una banda, l'absoluta dedicació al present de la vida en cada moment, un *carpe diem* actualitzat i adaptat a les difícils circumstàncies que de vegades li va tocar viure, un present allunyat de la preocupació per la posteritat; d'altra banda, la protecció zelosa i vigilant de la seva intimitat, que va defensar amb elegància però, com era típic d'ell, amb fermesa: quan li preguntaven en una entrevista si té vida privada, ell respon «És clar», i que no en parlarà «perquè és privada»; finalment, tot i que tenia vanitats terrenals, sabia perfectament que ell formava part de processos col·lectius que es conjugaven en la primera persona del plural: com va dir una vegada referint-se a l'Assemblea de Catalunya, «aquestes experiències empetiten els noms propis».

Aquests motius potser expliquen no solament que no volgués mai escriure unes memòries sinó que, senzillament, evités deixar evidències escrites sobre la seva vida personal. Potser per aquests mateixos motius no devia ser entusiasta d'una hipotètica biografia sobre la seva persona. Això no ho sabrem. Potser preferiria que divulgéssim el que podria ser un dels seus autoretrats polítics, com quan va dir «Ara, jo en la indiferència no hi he viscut mai. He

conegut el compromís des de petit. El meu pare era anarcosindicalista, va ser detingut el 1934 a Premià i jo tinc la imatge de petit de veure el pare detingut i la consciència que ho havia estat per defensar una causa justa. Sempre m'he sentit compromès. Afortunadament mai no he viscut en la indiferència, perquè fer-ho és dimitir d'una de les condicions humanes».

El 1985 va escriure, en un petit full de paper, una nota datada a París el 24 de març, i l'imagino gargotejant-hi en una de les tauletes que atapeeixen les terrasses de la ciutat. Com si fos un poema, potser és el millor testament polític, unes poques frases en què condensa el seu propòsit, la seva manera d'estar i el seu estil. Una lluita pragmàtica per millorar el món que ens ha tocat viure i un combat decidit contra el dogmatisme:

*Hay que contemplar dónde se está
y no imponer dónde se debe estar.
Hay que intentar modelar el mundo
pero no forzarlo hasta la tortura.
Hay que tener ideales
pero no ser esclavo de las ideologías.
Hay que amar las certidumbres
pero no apropiarse de la verdad.
Hay que amar la libertad
pero sin olvidar que es la de todos.
No hay que confundir la fidelidad con el dogmatismo
ni confundir la coherencia con el fundamentalismo.*

Aquest treball és un intent de recuperar la seva persona, d'evocar la seva presència, i d'entendre les circumstàncies que van perfilar la seva personalitat i el seu estil d'actuació. Una evocació que és una reivindicació, perquè el seu paper és un patrimoni, intangible però col·lectiu, de les esquerres catalanes i del conjunt del país. Perquè ell potser no necessitaria que el reivindicéssim, però probablement nosaltres sí que necessitem no perdre el seu llegat. I potser també ho necessiten, sense saber-ho, les persones que no l'enyoren perquè no el van arribar a conèixer.

Es respira un aire de maig, límpid, carregat de la llum mediterrània dels llargs vespres que anuncien l'estiu. Un aire de festa, de final de curs, de promeses de temps millors. Són les vuit del vespre del 29 de maig de 1978 i la Monumental és plena de gom a gom, una gentada que respira l'ambient primaveral de Barcelona. Milers de persones a les graderies i a l'arena —banderes roges i senyeres—, que fiten el ple de la plaça amb una mirada d'incrèdilitat orgullosa, mentre aspiren la cadència melosa d'aquella tarda de maig. Semblaria el míting final d'una campanya electoral... si no fos perquè el 1978 no hi ha eleccions.

El PSUC ha aplegat quasi trenta mil persones per participar en un míting polític en què ningú no els demanarà el vot. S'hi parlarà de transformacions socials, s'hi parlarà de socialisme, de democràcia. Evidentment, s'hi parlarà d'eurocomunisme, el vocable compost que ha aparegut per identificar la via democràtica cap al socialisme que va prenent cos al sud d'Europa. Serà un míting polític i no electoral, una raresa en les seves dimensions, però és que el PSUC no és un partit convencional. Amb tot, serà un míting, amb la seva litúrgia. Amb una presidència honorífica, que encarna la Passionària, en una de les seves escasses visites a Barcelona. Amb els seus dirigents i oradors principals, Gregori López Raimundo i Antoni Gutiérrez Díaz, des de fa temps la parella més ben avinguda de la política. També hi ha Santiago Carrillo, secretari general del PCE. I al costat d'ells apareix el convidat especial, Enrico Berlinguer, que amb les seves maneres amables i educades desplega una misteriosa seducció. La seva presència hi aporta també un component internacional, tan car al caràcter català i a la cultura del PSUC: som d'aquí i vivim al món.

Fa només set mesos que Antoni Gutiérrez ha estat escollit secretari general del PSUC. Té motius per sentir-se exultant, confiat, pletòric. És el

secretari general d'un partit que fa tot just un any va sortir de quatre dècades de clandestinitat i resistència i que ara és a la cresta de l'onada, que forma part del Govern provisional de la Generalitat —un dels pocs a Europa on són presents els comunistes—, un partit que s'ha guanyat el vot d'una cinquena part dels electors i allò que és més important: el respecte de la societat catalana. Un respecte que, ell encara no pot saber-ho, perdurà més enllà del mateix partit.

Està dempeus, amb dos llargs micròfons al davant, una àmplia presidència col·lectiva al darrere i un enorme teló vermell de fons amb les sigles del PSUC. Duu una camisa de minúsculs quadrets de colors, amb el primer botó descordat, i americana. Té el rostre seriós. La perilla, negra i ben retallada, transmet fermesa. Un front ample que encara destaca més perquè duu els cabells ben pentinats cap enrere, com si sortís ara de la dutxa, i uns ulls decidits, petits i valents. Uns ulls intensos amb els quals contempla l'espectacle tan diferent que ofereix ara aquesta plaça de braus, on habitualment es fan corrides —a ell li agraden els toros— i també concerts memorables, com el que fa només dos anys hi van protagonitzar els Rolling Stones. Té motius per a l'orgull: representa un col·lectiu que admira i sap que això és, més que un honor, un privilegi. Al darrere hi ha un passat clandestí, una vocació abandonada, uns anys de presó, centenars de reunions... Té quaranta-nou anys i la seva ha estat, com la de molts dels seus companys, una vida sorprenent. Però és molt possible que el Guti no pensi en el llarg i atzarós camí que l'ha portat fins aquí. Això és el passat i el passat no és una de les seves prioritats. Li agrada capgirar el conegut vers de Jorge Manrique per afirmar que «Cualquier tiempo pasado fue peor...». Ell ha estat i estarà sempre ocupat a viure en el present. I sap també que els canvis es fan en temps present: la resta són propòsits. «El millor moment de la meua vida —repetirà sempre que li facin aquesta pregunta temptativa en els mitjans— és, sens dubte, aquest. El que estic vivint». I ara cal gaudir d'aquest present de la Monumental, que és generosament embriagador: aquí hi ha la militància del PSUC, el món del treball, els sindicalistes i els activistes veïnals, professionals de les noves classes mitjanes del *desarrollismo* franquista, intel·lectuals i universitaris. Una representació significativa dels sectors més dinàmics de la societat catalana.

Alguns el consideren un bon estrateg, d'altres pensen que peca de

tacticisme. Però el cert és que sap pensar en el llarg termini: ha bastit estratègies d'èxit per articular i projectar l'oposició unitària contra el franquisme, ha participat en l'evolució ideològica del partit dels comunistes catalans, ha plantat la llavor de moltes iniciatives... Un revolucionari és, sobretot, algú que es projecta cap al futur, un futur millor, utòpic si cal. I el futur depèn de l'acció present. Per això sap que el míting de la Monumental és una d'aquestes fites que generaran conseqüències en el futur.

Però, tot i així, és molt versemblant imaginar que ara mateix el Guti no pensa en res de tot això. Això seria el futur. I ell prefereix el present. Observa com l'ombra de la tarda modula els tons blavissos i rogencs sobre les cúpules bizantines de la plaça de toros. Aspira un aire net. Mira la generació, les cares il·lusionades, alguns crits aïllats, el rostre educadament somrient de Berlinguer, el fum delicat —quasi aristocràtic— que surt de la seva cigarreta. Sent l'alè dels companys i les companyes que seuen darrere, en una immensa presidència. Això és el present. I encara que volgués pensar en el futur, ni ell ni el millor estrateg podrien imaginar que d'aquí a pocs anys ningú no parlarà ja de l'eurocomunisme, que un míting d'aquestes característiques —polític, però no electoral— serà impensable i que el mateix PSUC hibernarà sota el pes d'una neu densa i gèlida.

Millor viure el present.

Assaborir-lo. Gaudir-lo. *Carpe diem.*